

บทที่ 3

การดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา การให้ความหมายของการเป็นญาติผู้ดูแลผู้ป่วยมะเร็งและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชีวิตเมื่อเข้ารับบทบาทเป็นญาติผู้ดูแลผู้ป่วยมะเร็ง ใช้ฐานแนวคิดที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมเป็นความ ใจ เชิงทฤษฎีในการวิจัย 3 ฐานแนวคิด ได้แก่ แนวคิดญาติผู้ดูแล แนวคิดทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง และแนวคิดทฤษฎีปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์ ด้วยการประยุกต์เทคนิคและวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพมาเป็น หลักในการดำเนินการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ระยะเตรียมความ พร้อมในการดำเนินการวิจัย ระยะที่ 2 ระยะดำเนินการวิจัย และระยะที่ 3 ระยะเขียนรายงานการวิจัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ระยะที่ 1 ระยะเตรียมความพร้อมในการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้ตัวผู้วิจัยเองเป็นเครื่องมือหลักในการวิจัย มีการเตรียมความพร้อมในการดำเนินการ วิจัย โดยมีการเตรียมความพร้อมของผู้วิจัย การเตรียมแนวคำถามในการสัมภาษณ์ และการ เตรียมอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การเตรียมความพร้อมของผู้วิจัย ผู้วิจัยเตรียมความพร้อมตนเองให้มีความไวเชิงทฤษฎี สำหรับดำเนินการวิจัย 3 ด้าน ดังต่อไปนี้

1.1 ด้านระเบียบวิธีวิจัย ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการเชิงทฤษฎีของการวิจัยเชิงคุณภาพ 1 รายวิชา รวมจำนวน 3 หน่วยกิต ประกอบกับได้ร่วมสัมมนาสาระสำคัญเกี่ยวกับกระบวนการวิจัย เชิงคุณภาพในวิชาสัมมนาวิจัยทางการพยาบาลรวม 16 ชั่วโมง และศึกษาเพิ่มเติมจากการอ่านตำรา วารสาร คำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และสร้างทักษะเบื้องต้น

1.2 ด้านเทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ศึกษาเชิงทฤษฎี เกี่ยวกับวิธีการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการวิเคราะห์ข้อมูล จากตำรา วารสาร และคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา ร่วมกับการฝึกปฏิบัติเก็บข้อมูลนำร่อง นำข้อมูลที่ได้มาฝึกหัด วิเคราะห์ ให้รหัสเชิงทฤษฎี เพื่อให้เกิดความเข้าใจในทฤษฎีและสร้างทักษะจนกระทั่งเกิดความ มั่นใจในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

1.3 ด้านเนื้อหาวิชาการ ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการให้ความหมายของการเป็นญาติผู้ดูแลผู้ป่วยมะเร็งและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชีวิตเมื่อรับบทบาทเป็นญาติผู้ดูแลผู้ป่วยมะเร็ง ได้แก่ แนวคิดญาติผู้ดูแล แนวคิดทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง และแนวคิดทฤษฎีปฏิสัมพันธ์ สัญลักษณ์ เพื่อเป็นความไวเชิงทฤษฎีในการดำเนินการวิจัยใน 2 ลักษณะ คือ ในขั้นตอนแรกของการพัฒนาโครงร่างการวิจัย การทบทวนวรรณกรรมแสดงให้เห็นถึงข้อมูลสิ่งที่ยังไม่เพียงพอที่จะทำให้เกิดความเข้าใจในการให้ความหมายของการเป็นญาติผู้ดูแลผู้ป่วยมะเร็งและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชีวิตเมื่อรับบทบาทเป็นญาติผู้ดูแลผู้ป่วยมะเร็ง ซึ่งชี้แนะให้ผู้วิจัยสามารถตัดสินใจเลือกประเด็นปัญหาที่จะนำมาเป็นหัวข้อวิจัย เลือกฐานแนวคิดในการดำเนินการวิจัย เลือกรูปแบบการวิจัย กำหนดวัตถุประสงค์ ตลอดจนแนวคำถามเริ่มต้นในการวิจัย ส่วนในขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยใช้วรรณกรรมที่เรียบเรียงไว้มากระตุ้นความไวเชิงทฤษฎีที่ต่อเนื่อง สำหรับนำมาบรรยายการให้ความหมายของการเป็นญาติผู้ดูแลผู้ป่วยมะเร็งและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชีวิตเมื่อรับบทบาทเป็นญาติผู้ดูแลผู้ป่วยมะเร็ง ได้อย่างตรงตามการรับรู้ของญาติผู้ดูแลเอง

2. การจัดเตรียมอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ เครื่องบันทึกเสียง เพื่อใช้บันทึกเสียงขณะสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเป็นรายบุคคล นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ออกแบบการเขียนบันทึก แบบต่างๆ สำหรับใช้ในการวิจัย ได้แก่

2.1 แบบบันทึกข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูล เพื่อบันทึกข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ศาสนา เชื้อชาติ ภูมิลำเนาเดิม ระดับการศึกษา อาชีพ ความสัมพันธ์กับผู้ป่วย ความเจ็บป่วยของผู้ป่วยที่ดูแล และระยะเวลาการดูแลผู้ป่วย

2.2 แบบบันทึกการถอดความและให้รหัสข้อมูลเบื้องต้น (แบบบันทึกเชิงรหัส) เป็นแบบบันทึกที่ใช้เพื่อบันทึกข้อมูลและรหัสข้อมูลที่ได้จากการถอดเทปบันทึกเสียงการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเป็นรายบุคคล

2.3 แบบบันทึกรหัสข้อมูลและหมวดหมู่ที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นแบบบันทึกที่ใช้จัดหมวดหมู่ของรหัสข้อมูล ซึ่งได้จากการถอดความและให้รหัสข้อมูลเบื้องต้น

2.4 แบบบันทึกเชิงปฏิบัติการ เป็นแบบบันทึกเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งต่อไป และเป็นแบบบันทึกคำถามเพื่อใช้เป็นแนวคำถามในการสัมภาษณ์ครั้งต่อไป

2.5 แบบบันทึกการตรวจสอบความตรง เป็นแบบบันทึกเพื่อตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล จากการนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลกลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง

2.6 แบบบันทึกส่วนบุคคลของผู้วิจัย เป็นแบบบันทึกการสะท้อนคิดของผู้วิจัย เพื่อตรวจสอบผลกระทบจากความคิด ความรู้สึก ความพร้อมของผู้วิจัยต่อกระบวนการวิจัย รวมถึงการเขียนปัญหา อุปสรรคที่เกิดขึ้นในกระบวนการวิจัย ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทางความคิดของตัวผู้วิจัย เพื่อทำการแก้ไข พัฒนา ป้องกันความลำเอียงที่อาจเกิดขึ้นในงานวิจัย

ระยะที่ 2 ระยะดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอนต่อไปนี้

1. สร้างแนวคำถามในการเก็บข้อมูลครั้งแรก ผู้วิจัยสร้างแนวคำถามสำหรับใช้ในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเป็นรายบุคคลจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการให้ความหมายของการเป็นญาติผู้ดูแลผู้ป่วยมะเร็งและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชีวิตเมื่อรับบทบาทเป็นญาติผู้ดูแลผู้ป่วยมะเร็ง ตลอดจนจากประสบการณ์เชิงวิชาชีพของผู้วิจัย การสร้างแนวคำถามในการสัมภาษณ์วัตถุประสงค์เพื่อใช้ช่วยเตือนความจำในระหว่างการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเป็นรายบุคคล โดยแนวคำถามจะได้รับการตรวจสอบจากอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อให้คำถามนั้นมีความครอบคลุมวัตถุประสงค์การวิจัย และนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลนำร่องจำนวน 2 ราย เพื่อทดสอบว่าคำถามมีความชัดเจน เข้าใจตรงกันหรือไม่ จากนั้นผู้วิจัยจะปรับแก้ข้อคำถามก่อนการนำไปสัมภาษณ์จริง ซึ่งลักษณะของคำถามเป็นคำถามปลายเปิด จำนวนหัวข้อคำถามกว้างๆ อย่างไม่มีการกำหนดจำนวนคำถามหรือลำดับคำถามอย่างตายตัว

2. คัดเลือกผู้ให้ข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ เป็นญาติผู้ดูแลผู้ป่วยมะเร็งที่ให้การดูแลผู้ป่วยมะเร็งขณะเข้ารับการรักษาในศูนย์ป้องกันและควบคุมโรคมะเร็ง จังหวัดชลบุรี โดยการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลครั้งแรกเป็นการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจงตามคุณสมบัติเบื้องต้นที่ผู้วิจัยกำหนด คือ เป็นญาติผู้ดูแลผู้ป่วยมะเร็ง อาศัยอยู่บ้านเดียวกับผู้ป่วย ไม่จำกัดเพศ อายุ และมีความยินดีที่จะให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการให้ความหมายของการเป็นญาติผู้ดูแลผู้ป่วยมะเร็งและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชีวิตระหว่างให้การดูแลผู้ป่วยมะเร็งในช่วงที่ผ่านมา ตามแบบฟอร์มการขอความร่วมมือเป็นผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย

ส่วนการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งต่อไป เป็นการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลโดยใช้หลักการของการเลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎี (theoretical sampling) กล่าวคือ การเลือกตัวอย่างมีลักษณะเป็นการสะสมเชิงทฤษฎีอย่างเป็นระบบ ด้วยการเลือกมโนทัศน์ที่เป็นตัวแทน (representative concept) ของปรากฏการณ์ที่ศึกษา ตัวอย่างในการวิจัยไม่ใช่บุคคล แต่หมายถึงเหตุการณ์ตัวอย่าง (sample incidents) ที่ได้รับการบอกเล่าจากผู้ให้ข้อมูล โดยให้ความสนใจกับสิ่งที่บุคคลได้กระทำหรือไม่ได้กระทำในลักษณะของการกระทำ/ปฏิสัมพันธ์ เจือใจ ผลลัพธ์ และ

ผลกระทบที่เกิดขึ้นมากกว่าการให้ความสนใจกับตัวบุคคล เพื่อใช้สำหรับค้นหาหมวดหมู่ คุณลักษณะ และความสัมพันธ์ระหว่างหมวดหมู่ ซึ่งผู้วิจัยทำได้โดยการนิรนัย (deduction) มโนทัศน์ที่สร้างขึ้น มาจากการอุปนัย (induction) ข้อมูลปัจจุบัน ไปใช้ในการเก็บข้อมูลครั้งต่อไป จำนวนตัวอย่างจะ เพิ่มมากขึ้นในลักษณะของการสะสมตามความลึกซึ้งของการศึกษา วิธีการเลือกตัวอย่างจะมีความ ยืดหยุ่น สามารถประยุกต์ใช้ได้กับบริบทการเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลขณะนั้นๆ และ สามารถปรับเปลี่ยนได้อย่างต่อเนื่อง เพื่อควบคุมการเก็บข้อมูลให้เป็นไปตามเป้าหมายและหลักการ ของการดำเนินการวิจัย (กนกนุช ชื่นเลิศสกุล, 2542, หน้า 286-287)

การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลจะสิ้นสุดเมื่อข้อมูลในแต่ละหมวดหมู่มีความอิ่มตัว ไม่ได้ให้ความ สำคัญกับการนับจำนวนผู้ให้ข้อมูล

3. เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเป็นรายบุคคล ผู้วิจัยเก็บรวบรวม ข้อมูลด้วยตนเอง โดยเลือกใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเป็นรายบุคคลในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อช่วยให้สามารถค้นหาการให้ความหมายของการเป็นญาติผู้ดูแลผู้ป่วยมะเร็งและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชีวิตของญาติผู้ดูแลผู้ป่วยมะเร็งเมื่อรับบทบาทเป็นญาติผู้ดูแลผู้ป่วยมะเร็งได้อย่าง กว้างขวาง และลึกซึ้งตรงตามการรับรู้ของผู้ให้ข้อมูลมากที่สุด ซึ่งมีขั้นตอนการปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

3.1 ผู้วิจัยนำหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากคณะบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยบูรพา เสนอต่อผู้อำนวยการศูนย์ป้องกันและควบคุมโรคมะเร็ง จังหวัดชลบุรี และรอง ผู้อำนวยการด้านการพยาบาล โดยชี้แจงวัตถุประสงค์ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ตลอดจนประโยชน์ ที่ได้รับจากงานวิจัย เพื่อขอความร่วมมือและอำนวยความสะดวกในการวิจัย

3.2 ผู้วิจัยขอความร่วมมือจากพยาบาลประจำการให้เป็นผู้ประสานงานในการบอกให้ ญาติผู้ดูแลผู้ป่วยมะเร็งได้ทราบว่าจะมีนิสิตหลักสูตรพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิตที่กำลังทำวิจัย ประกอบการศึกษามาขอพูดคุย และขอทราบทามให้เป็นผู้ให้ข้อมูล ซึ่งถ้าได้รับคำตอบว่ายินดีจะให้ ความร่วมมือ ผู้วิจัยจะแนะนำตนเอง ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการวิจัย และขอความร่วมมือเข้าร่วมการวิจัย ตามแนวทางในแบบฟอร์มการขอความร่วมมือเข้าร่วมการวิจัย เพื่อเป็นการพิทักษ์สิทธิ์และให้ โอกาสผู้ให้ข้อมูลได้ซักถามข้อสงสัย คิด และตัดสินใจอีกครั้งก่อนที่จะให้ข้อมูล

3.3 ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลพื้นฐานของผู้ป่วยจากแฟ้มประวัติ โดยนำข้อมูลพื้นฐานของ ผู้ป่วยมะเร็งมาประกอบการปฏิสัมพันธ์และการสัมภาษณ์ให้สอดคล้องเหมาะสมกับบริบทของผู้ให้ ข้อมูล

3.4 ผู้วิจัยเตรียมสถานที่ ซึ่งเป็นสถานที่ที่มีความสะดวกในการสัมภาษณ์ และสะดวก ต่อผู้ให้ข้อมูล อาจเป็นระเบียบทางเดินที่เงียบสงบ หรือที่นั่งพักผ่อนบริเวณรอบศูนย์ป้องกันควบคุม โรคมะเร็ง นอกจากนี้ผู้วิจัยเตรียมตนเองให้มีความพร้อมทั้งด้านร่างกายและจิตใจก่อนการสัมภาษณ์

3.5 ผู้วิจัยเชิญผู้ให้ข้อมูลให้การสัมภาษณ์ตามเวลา และสถานที่ที่กำหนด จากนั้น ผู้วิจัยแนะนำตนเอง แจ้งวัตถุประสงค์ตามแนวทางแบบฟอร์มการขอความร่วมมือเข้าร่วมวิจัยอีกครั้ง พร้อมทั้งบอกให้ผู้ให้ข้อมูลได้ทราบถึงแนวปฏิบัติเชิงจริยธรรมในการวิจัยของผู้วิจัย เพื่อทำความเข้าใจและสร้างความสัมพันธ์และความไว้วางใจก่อนที่จะดำเนินการสัมภาษณ์ต่อไป

3.6 ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ บนพื้นฐานของการสร้างความสัมพันธ์และความไว้วางใจอย่างต่อเนื่อง ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์พร้อมกับการบันทึกเสียงการสัมภาษณ์ไว้จนกระทั่งยุติการสัมภาษณ์ โดยวิธีการสัมภาษณ์นั้นใช้แนวคำถามที่เตรียมไว้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์คำถามในการสัมภาษณ์จะมีความยืดหยุ่น เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลได้สามารถให้ข้อมูลตามการรับรู้ของผู้ให้ข้อมูลเอง ไม่มุ่งเอาคำตอบตามแนวคำถามที่เตรียมไว้

ในระหว่างการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะปล่อยให้บรรยากาศการสัมภาษณ์เป็นไปอย่างธรรมชาติ โดยคำนึงถึงความเป็นเอกัตบุคคลของผู้ให้ข้อมูล และเคารพในคำบอกเล่าของผู้ให้ข้อมูล สำหรับการตั้งคำถาม ผู้วิจัยจะเริ่มด้วยคำถามที่มีลักษณะกว้างๆ ก่อน เพื่อกระตุ้นความคิดของผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นในการสัมภาษณ์ และเป็นการนำผู้ให้ข้อมูลเข้าสู่บรรยากาศการสนทนา หลังจากนั้นผู้วิจัยเริ่มใช้คำถามที่แคบเข้า เพื่อนำไปสู่ประเด็นที่มีความเฉพาะเจาะจงอย่างค่อยเป็นค่อยไป นอกจากนี้ในระหว่างการสัมภาษณ์ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้ผู้ให้ ข้อมูล ได้ระบายความรู้สึก ความต้องการ ความคับข้องใจ โดยผู้วิจัยจะไม่เร่งรัด ไม่วิพากษ์วิจารณ์ ไม่ขัดจังหวะ หรือด่วนสรุป คำบอกเล่าของผู้ให้ข้อมูล นอกจากนี้ผู้วิจัยสังเกตสีหน้า ท่าทาง อากัปกิริยา การแสดงออกของผู้ให้ข้อมูล เพื่อนำไปสู่การตีความ การถามคำถามต่อเนื่องให้เข้าถึงความหมายที่แท้จริงต่อไป (กนกนุช ชื่นเลิศสกุล, 2540, หน้า 303-304)

อนึ่ง กรณีผู้ให้ข้อมูลไม่ตอบคำถามในบางช่วงของการสนทนา หรือหยุดชะงักการบอกเล่าเรื่องราวไป ซึ่งอาจเกิดจากผู้ให้ข้อมูลไม่เข้าใจคำถาม ไม่มีความรู้ในเรื่องที่ถูกถาม หรืออาจรู้สึกลำบากใจที่จะตอบคำถาม ผู้วิจัยแก้ไขสถานการณ์เพื่อให้บรรยากาศการสนทนาเป็นไปอย่างราบรื่นต่อไป โดยการรอคอยคำตอบเพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลได้ใช้ความคิด หรือกระตุ้นให้ผู้ให้ข้อมูลได้พูดต่อไปด้วยคำพูดและท่าทางที่แสดงความสนใจ ไม่เร่งเพื่อให้ได้คำตอบ แต่หากในกรณีที่ผู้ให้ข้อมูลเกิดการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ เช่น เสียใจ ร้องไห้ในขณะที่ให้ข้อมูล ผู้วิจัยจะอยู่เป็นเพื่อนให้การสัมผัสอย่างเอื้ออาทร และรอนจนกระทั่งผู้ให้ข้อมูลพร้อมที่จะพูดคุยต่อไป แต่ถ้าผู้ให้ ข้อมูลยังคงอยู่ในสภาพ ไม่พร้อมหรือประสงค์ที่จะยุติการสนทนา ผู้วิจัยจะถามความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูล เพื่อเลือกเวลานัดหมายใหม่ (กนกนุช ชื่นเลิศสกุล, 2540, หน้า 304-305)

การยุติการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลได้เล่าถึงประสบการณ์ที่ผู้วิจัยไม่ได้ถามและให้ผู้ให้ข้อมูลปรารถนาจะเล่าให้ผู้วิจัยได้ทราบ เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลได้ระบายความรู้สึกของ

ตนเองที่ต้องการ นอกจากนี้เปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลได้ซักถามข้อสงสัยเพิ่มเติม จากนั้นกล่าวทบทวนถึงประโยชน์ที่ผู้วิจัยและสังคมจะได้รับจากประสบการณ์ที่ผู้ให้ข้อมูลได้กรุณาแบ่งปันให้ทราบ เพื่อย้ำให้ผู้ให้ข้อมูลรู้สึกมีคุณค่า มีความภาคภูมิใจในการกระทำของตน หลังจากนั้นผู้วิจัยกล่าวคำขอบคุณ และนัดหมายการสัมภาษณ์ครั้งต่อไป

4. ถอดความข้อมูลจากเครื่องบันทึกเสียงเป็นภาษาเขียน ผู้วิจัยถอดคำสัมภาษณ์จากเครื่องบันทึกเสียง โดยคำต่อคำ ไม่มีการสรุปหรือ ดัดแปลงข้อความใดๆ และพิมพ์ลงในแผ่นข้อมูล จัดเก็บไว้เป็นรายบุคคล

5. วิเคราะห์ข้อมูลโดยการให้รหัสข้อมูล ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจะไม่ใช้รายการกรณีตัวอย่าง (case) เป็นฐานการวิเคราะห์ แต่จะใช้อุบัติการณ์ เหตุการณ์ หรือสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นฐานในการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการถอดเทปการสัมภาษณ์มาให้รหัสเบื้องต้น หลังจากนั้นจัดข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่ ตัดทอนหรือกำจัดข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้อง ออก สร้างเป็นข้อสรุปย่อชั่วคราว ในการให้รหัสข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลนี้ จะทำโดยการวิเคราะห์แบบบรรทัดต่อบรรทัด ข้อความต่อข้อความ คำต่อคำ วลีต่อวลี มีการตรวจสอบอย่างละเอียดถี่ถ้วน นอกจากนี้การให้รหัสข้อมูลจะมีลักษณะเป็นการให้รหัสแบบสะสมเพิ่มมากขึ้นตามความก้าวหน้าของกระบวนการวิจัย เป็นการชี้นำไปสู่การเลือกเก็บข้อมูลในครั้งต่อไป และบอกทิศทางของการเก็บข้อมูลครั้งต่อไปว่าควรมีจุดเน้นอยู่ที่ใด (กนกนุช ชื่นเลิศสกุล, 2542, หน้า 288-289)

อนึ่ง การให้รหัส ถ้าพบว่าข้อมูลบางส่วนไม่สอดคล้องกับข้อมูลส่วนใหญ่ที่สะสม ซึ่งอาจเป็นเพราะมีข้อมูลที่แตกต่างกับข้อมูลส่วนใหญ่ที่สะสม ผู้วิจัยจะใช้วิธีการจัดกลุ่มรหัส ให้อยู่รวมกับบริบทที่ใกล้เคียงหรือเหมาะสมที่สุด แต่ในขณะเดียวกันผู้วิจัยไม่พยายามที่จะฝืนบังคับหรือขัดแย้ง รหัสที่ต่างกันเข้าเป็นพวกเดียวกัน ถ้าในกรณีที่รหัสมีความแตกต่างกันจริง ผู้วิจัยจะย้อนกลับไปค้นหาเงื่อนไขเพื่อมาอธิบายความแตกต่างดังกล่าว และนำมาจำแนกเป็นรูปแบบที่แตกต่างออกไป แต่ถ้าความแตกต่างนั้นเกิดจากเพราะกำลังอยู่ในช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงของรหัส ผู้วิจัยจะรอให้มีการค้นพบข้อมูลที่ชัดเจนมาสนับสนุนเพิ่มมากขึ้น จนกระทั่งสามารถให้ชื่อรหัสที่เหมาะสมได้ (กนกนุช ชื่นเลิศสกุล, 2542, หน้า 289-290)

6. เขียนบันทึกและไดอะแกรม ผู้วิจัยเขียนบันทึกและไดอะแกรมเพื่อสรุปข้อค้นพบชั่วคราว และเป็นการกระตุ้นความคิดใหม่ให้เกิดขึ้นตลอดเวลาและอย่างอิสระ ซึ่งเป็นการช่วยเพิ่มความไวเชิงทฤษฎีและชี้นำการดำเนินการวิจัยที่จะกระทำต่อไป (กนกนุช ชื่นเลิศสกุล, 2542, หน้า 290) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

6.1 การเขียนบันทึก ผู้วิจัยใช้การเขียนบันทึกเป็นรากฐานสำคัญสำหรับการพัฒนาความคิดเชิงทฤษฎีและช่วยเพิ่มความไวเชิงทฤษฎีในการตีความข้อมูล สามารถช่วยให้เกิดความคิด

ใหม่ขึ้นอย่างอิสระและตลอดเวลา ในขณะที่เดียวกันสามารถล้มความคิดที่บันทึกไว้ไปชั่วขณะ เพื่อเปิดโอกาสให้สามารถขยายความคิดใหม่ได้อย่างลึกซึ้งกว้างขวาง หลังจากนั้นจึงย้อนกลับไปทำการจัดหมวดหมู่ สร้างความคิดเชิงทฤษฎีในส่วนที่พักไว้ต่อภายหลัง ซึ่งทั้งสองส่วนนี้จะส่งเสริมและเอื้อไปสู่การสร้างความคิดใหม่ที่มีความแน่นอนและซับซ้อน ลึกซึ้งได้เป็นอย่างดี

6.2 การเขียนไดอะแกรม ผู้วิจัยใช้การเขียนไดอะแกรม เพื่อช่วยแสดงให้เห็นถึงผลลัพธ์การวิจัยที่มีการสะสมและมีความก้าวหน้าตลอดกระบวนการวิจัยในลักษณะของแผนภาพ (diagram) ช่วยให้เห็นส่วนสำคัญที่ขาดหายหรือละเลยไปจากการเก็บข้อมูล การให้รหัส การบันทึกที่ผ่านมา ทำให้เห็นทิศทางที่จะเก็บข้อมูลในขั้นตอนต่อไปได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น การเขียนไดอะแกรมเป็นส่วนหนึ่งของการวิเคราะห์ข้อมูลที่เชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่ผู้วิจัยได้ค้นพบมาแล้วกับขั้นตอนข้างหน้าที่จะดำเนินการต่อไป ซึ่งจะช่วยให้ผู้วิจัยสามารถจัดการกับความยากลำบากที่เกิดขึ้นจากความสับสนในช่วงการวิเคราะห์ข้อมูลได้ดียิ่งขึ้น และเป็นประโยชน์อย่างมากในการนำเสนอผลการวิจัยในขั้นตอนสุดท้ายให้เห็นเป็นรูปธรรม เนื่องจากการนำสิ่งที่วิเคราะห์ได้หลังการเก็บข้อมูล มาสรุปรวมเป็นแผนภาพที่ใหญ่ขึ้น

หนึ่ง ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยนี้มีลักษณะเป็นวงจร กล่าวคือ เมื่อสิ้นสุดขั้นตอนการดำเนินการวิจัยในวงจรที่ 1 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยในวงจรต่อไป จะเริ่มต้นด้วย ขั้นตอนที่ 1) การสร้างแนวคำถามใหม่ 2) คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลตามหลักการเลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎี 3) เก็บข้อมูล โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเป็นรายบุคคล 4) ถอดความข้อมูล 5) วิเคราะห์ข้อมูล โดยการให้รหัสเบื้องต้นและรหัสสะสม และ 6) เขียนบันทึกสะสมและไดอะแกรม ซึ่งจะมีลักษณะเช่นนี้เป็นวงจรก้าวหน้า โดยในแต่ละวงจรมันได้ข้อสรุปสะสมชั่วคราว ซึ่งข้อสรุปสะสมชั่วคราวในแต่ละวงจรมีการนำมาปรับปรุงและแก้ไข โครงร่างผลการวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละวงจร เพื่อเป็นการขึ้นนำการเก็บข้อมูลในครั้งต่อไปจนกระทั่งข้อมูลมีความอิ่มตัวในลักษณะของความอิ่มตัวเชิงทฤษฎี (theoretical saturation) คือ ไม่มีข้อมูลใหม่หรือข้อมูลที่เกี่ยวข้องเกิดขึ้นอีก หมวดหมู่ได้รับการพัฒนาอย่างแน่นอน ทุกองค์ประกอบได้รับการอธิบายทั้งความหลากหลายและกระบวนการและความสัมพันธ์ระหว่างหมวดหมู่ได้รับการสร้างและตรวจสอบแล้วเป็นอย่างดี (กนกนุช ชื่นเลิศสกุล, 2542, หน้า 287-288)

ในระยะดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้สร้างความสัมพันธ์และความไว้วางใจ พัฒนาความไว้วางใจเชิงทฤษฎีในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ทำการตรวจสอบข้อมูล และให้การพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูลตลอดระยะดำเนินการวิจัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การสร้างความสัมพันธ์และความไว้วางใจ ผู้วิจัยสร้างความสัมพันธ์และความไว้วางใจกับผู้ให้ข้อมูลโดยมีพื้นฐานอยู่ที่การเข้าใจและการสื่อสารความเข้าใจของผู้วิจัยมีความสอดคล้องกับ

ผู้ให้ข้อมูล โดยมีความเชื่อว่าความสัมพันธ์และความไว้วางใจที่ดีต่อกันจะช่วยให้ผู้ให้ข้อมูลรู้สึกอิสระที่จะพูดและสามารถพูดคุยนับมากขึ้น ซึ่งในการสร้างความสัมพันธ์และความไว้วางใจ ผู้วิจัยคำนึงถึงการสร้างความสัมพันธ์และความไว้วางใจในเชิงการวิจัยด้วยการปฏิบัติตามแนวทางการพิทักษ์สิทธิของผู้ให้ข้อมูล และได้พัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูล การสร้างความสัมพันธ์และความไว้วางใจจะมีลักษณะเฉพาะกับผู้ให้ข้อมูลแต่ละคน ซึ่งในผู้ให้ข้อมูลแต่ละคนผู้วิจัยจะสร้างความสัมพันธ์และความไว้วางใจด้วยการปฏิบัติที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความปรารถนาดีและเอื้ออาทรจากใจถึงใจ การเปิดเผยตนเอง การรับรู้เป้าหมายร่วมกัน จริยธรรมในการวิจัยและจรรยาบรรณส่วนบุคคลของผู้วิจัย (กนกนุช ชื่นเลิศสกุล, 2540, หน้า 302-303)

2. พัฒนาการไวเชิงทฤษฎี (theoretical sensitivity) ความไวเชิงทฤษฎี เป็นความสามารถเฉพาะตัวของผู้วิจัยที่แสดงถึงความตระหนักรู้ในความละเอียดอ่อนของความหมายของข้อมูล เป็นความไวในการมองเห็นสิ่งที่มีอยู่ในข้อมูลได้เท่ากับสิ่งที่ข้อมูลมีอยู่ สามารถหยั่งรู้เข้าใจและแยกแยะข้อมูลที่เกี่ยวข้องออกจากข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้องกับการปรากฏการณ์ที่ศึกษาได้ ซึ่งลักษณะความไวเชิงทฤษฎีของผู้วิจัยแต่ละคน จะมีระดับแตกต่างกันไป ซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนาความไวเชิงทฤษฎีจากการทบทวนวรรณกรรม ประสบการณ์การวิชาชีพ และจากประสบการณ์ส่วนบุคคล ทั้งนี้เพราะการหยั่งรู้หรือเข้าใจเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่ศึกษาจะเพิ่มขึ้นเมื่อผู้วิจัยมีได้มีการปฏิสัมพันธ์กับข้อมูล ความคิดหนึ่งที่เกิดขึ้นอาจจุดประกายให้เกิดความคิดอื่นตามมา ทำให้ผู้วิจัยมองข้อมูลได้ลึกซึ้งขึ้น รวมทั้งเป็นการกระตุ้นให้เกิดมุมมองใหม่ หรือมองหาความหมายใหม่โดยการให้ความสำคัญกับสิ่งที่อาจไม่เคยให้ความสำคัญมาก่อน

3. การตรวจสอบข้อมูล ในความเป็นจริงข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมนั้นมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นกระบวนการตามเงื่อนไขที่เข้ามากระทบต่อความคิด อารมณ์ ความรู้สึกของผู้ให้ ข้อมูล อีกทั้งระดับความรู้ตัวที่ไม่คงที่ของผู้ให้ข้อมูลเองก็มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของข้อมูลร่วมด้วย ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลอาจบิดเบือนไปจากความเป็นจริง ผู้ให้ข้อมูลอาจจะขยาย ประูแต่งข้อมูลส่วนที่ตนเองมีความสนใจ ในขณะที่อาจจะปิดบัง ละเลยข้อมูลส่วนที่ตนเองไม่มีความสนใจหรือไม่ปรารถนาที่จะสนใจทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ อาจด้วยเหตุผลต่างๆ ของตนเอง และที่สำคัญโดยปกติแล้วคนเราสามารถที่จะมีมุมมองที่ขัดแย้งกันอย่างเป็นเหตุเป็นผลในขณะเดียวกันก็ได้ ดังนั้นในการตรวจสอบข้อมูล ผู้วิจัยจึงตรวจสอบข้อมูลเพื่อต้องการค้นหาความจริงตามการรับรู้ของผู้ให้ข้อมูลว่ามีความแตกต่างหรือการบิดเบือนเกิดขึ้นในลักษณะใด เพราะเหตุใดอย่างไร เพื่อจะได้นำมาอธิบายความสอดคล้องหรือความต่างต่างนั้น เป็นการนำไปสู่ความเข้าใจความคิดและการกระทำของผู้ให้ข้อมูลได้ถูกต้องยิ่งขึ้น (กนกนุช ชื่นเลิศสกุล, 2540, หน้า 307-308)

การตรวจสอบข้อมูลในงานวิจัย ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า(triangulation) ด้วยวิธีการแสวงหาความน่าเชื่อถือของข้อมูลจากแหล่งที่แตกต่างกัน ซึ่งหลักการของการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า คือ การแสวงหาความเป็นไปได้ว่ายังมีแหล่งข้อมูลอื่นใดอีกบ้างที่สามารถนำมา ยืนยันความน่าเชื่อถือของข้อมูล (สุภางค์ จันทวานิช, 2542, หน้า 129-130) โดยผู้วิจัยมีวิธีการต่างๆ ที่ใช้เป็นแนวทางในการตรวจสอบข้อมูล เช่น การสังเกต การสอบถามจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง หรือ ค้นหาจากแฟ้มประวัติ รวมทั้งนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลกลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบและให้ความเห็นหรือข้อเสนอแนะ

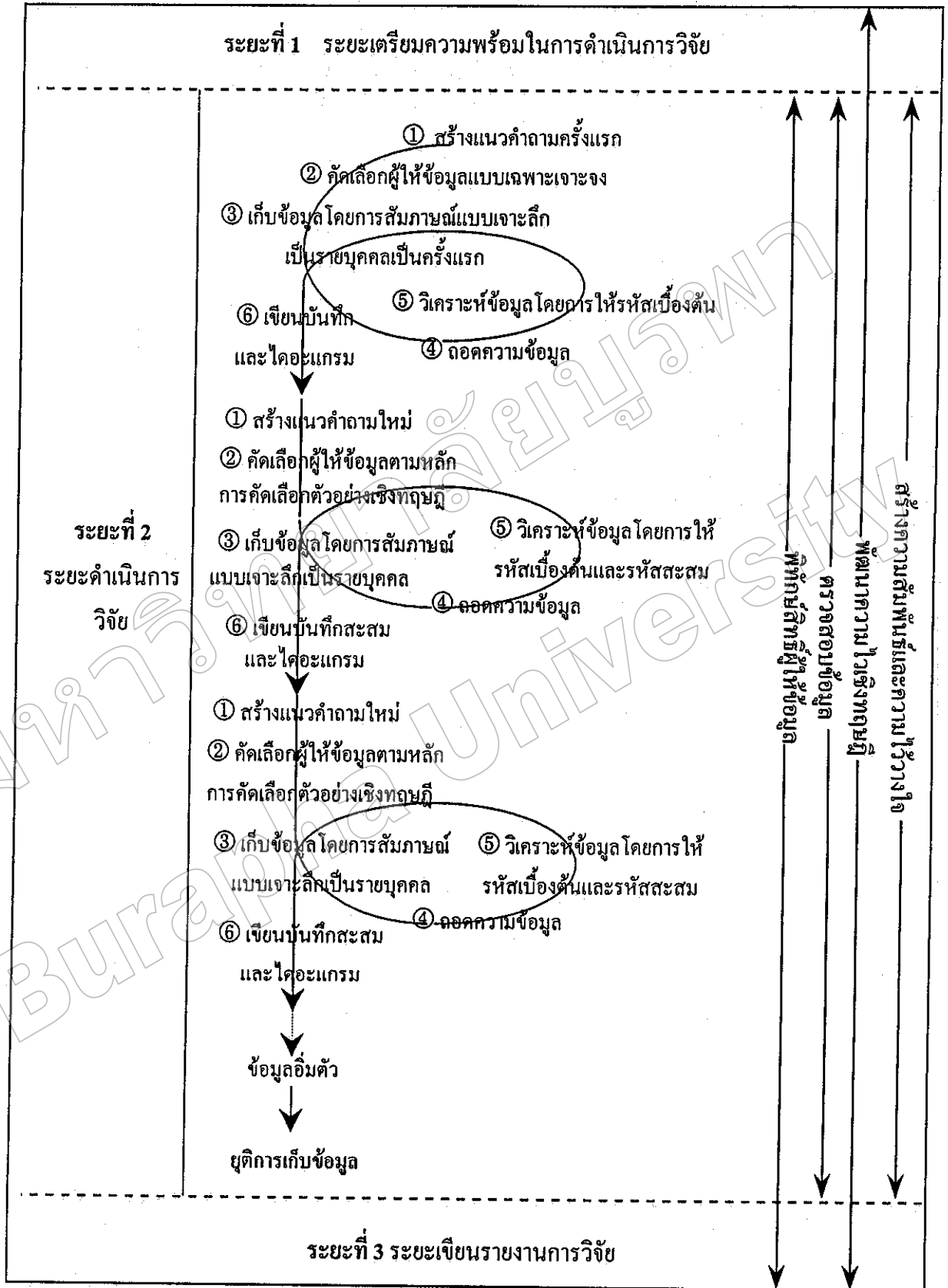
นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ใช้การสะท้อนคิดของผู้วิจัย พิจารณาตนเองเพื่อตรวจสอบผลกระทบจาก ความคิด ความรู้สึก ความพร้อมของตัวผู้วิจัยเองต่อกระบวนการเก็บและการวิเคราะห์ข้อมูล รวมถึง การเขียนถึงปัญหา อุปสรรคที่เกิดขึ้นในกระบวนการวิจัย ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทางความคิด ของตัวผู้วิจัย เพื่อทำการแก้ไข ปรับปรุง และผู้วิจัยจะนำผลการวิจัยให้อาจารย์ที่ปรึกษาได้อ่านและ ตรวจสอบ โดยนำมาปรับแก้ไขส่วนที่บกพร่องตามข้อเสนอแนะต่อไป

4. การพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยพิทักษ์สิทธิของผู้ให้ข้อมูลตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการ เก็บข้อมูลจนกระทั่งนำเสนอผลการวิจัย กล่าวคือ เมื่อผู้วิจัยขอความร่วมมือผู้ให้ข้อมูลเข้าร่วมการ วิจัยผู้วิจัยแนะนำตนเอง โดยการบอกให้ทราบว่าเป็นนิสิตหลักสูตรพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิตที่ กำลังทำวิทยานิพนธ์ประกอบการศึกษา หลังจากนั้นให้ข้อมูลและแจ้งวัตถุประสงค์ของการวิจัยตลอดจน ขั้นตอนการเก็บข้อมูลอย่างคร่าวๆ โดยไม่ปิดบัง นอกจากนี้ผู้วิจัยบอกผู้ให้ข้อมูล ได้ทราบเกี่ยวกับ ลักษณะของการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ขออนุญาตบันทึกเสียงการพูดคุยโดยทำความเข้าใจกันถึง เหตุผลของการบันทึก ระยะเวลาที่คาดว่าจะใช้ในการพูดคุย และสถานที่ที่ใช้ในการพูดคุย ซึ่งใน ระหว่างการตัดสินใจเข้าร่วมการวิจัย ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูล ได้มีเวลาในการตัดสินใจ เปิด โอกาสในการซักถามข้อสงสัยต่างๆ เพื่อคิดใคร่ครวญก่อนให้ความร่วมมือในการวิจัยด้วยความ สัมผัสใจของผู้ให้ข้อมูลเอง ผลจากการตัดสินใจของผู้ให้ข้อมูลจะไม่ส่งผลกระทบใดๆ ทั้งสิ้นต่อ การบริการรักษาพยาบาลที่ผู้ป่วยและญาติผู้ดูแลควรจะได้รับตามสิทธิที่มีอยู่ โดยในระหว่างพูดคุย หากผู้ให้ข้อมูลไม่สะดวกที่จะตอบคำถามไม่ว่าจะเกิดจากกรณีใดๆ ก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลมีสิทธิที่จะไม่ ตอบคำถามนั้นได้ รวมทั้งสามารถขอยุติการพูดคุยได้ตลอดเวลา นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลมีสิทธิที่จะขอ ข้อมูลจากการบันทึกเสียงกลับคืนได้ตลอดเวลาโดยไม่ต้องบอกเหตุผล ส่วนการนำข้อมูลที่ได้จาก การวิจัยไปอภิปรายหรือพิมพ์เผยแพร่จะกระทำในภาพรวมเพื่อจุดมุ่งหมายทางวิชาชีพ การอภิปราย จะอภิปรายเฉพาะกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ในเชิงวิชาชีพโดยไม่เปิดเผยชื่อ ผู้ให้ข้อมูลและข้อมูลที่ได้จากการบันทึกเสียงในระหว่างการพูดคุย ผู้วิจัยจะลบทำลายเมื่อสิ้นสุด การวิจัย (กนกนุช ชื่นเลิศสกุล, 2540, หน้า 300-301)

ระยะที่ 3 ระยะเขียนรายงานการวิจัย

ผู้วิจัยเขียนรายงานการวิจัย และปรับเสริม-แก้ไข จัดเกลาการเขียนที่ยังบกพร่องให้มีความคิดรวบยอดที่แน่นอน กระจับ ชัดเจน เข้าใจง่าย จนกระทั่งได้รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

โดยสรุป ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยใน 3 ระยะ กล่าวคือ ระยะแรก เป็นการเตรียมความพร้อมในการวิจัย ระยะที่ 2 เป็นระยะดำเนินการวิจัย โดยในระยะนี้มีลักษณะเป็นวงจรก้าวหน้า แต่ละวงจรประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) สร้างแนวคำถาม 2) คัดเลือกผู้ให้ข้อมูล 3) เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเป็นรายบุคคล 4) ถอดความข้อมูลจากเครื่องบันทึกเสียง 5) วิเคราะห์ข้อมูลโดยการให้รหัสข้อมูล และ 6) เขียนบันทึกและไดอะแกรม ผู้วิจัยจะยุติการเก็บรวบรวมข้อมูล เมื่อข้อมูลมีความอิ่มตัว ในระยะดำเนินการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้สร้างความสัมพันธ์และความไว้วางใจ พัฒนาความไวเชิงทฤษฎี ตรวจสอบข้อมูล และพิทักษ์สิทธิผู้ให้ ข้อมูลตลอดระยะดำเนินการวิจัย หลังจากนั้นจะเข้าสู่ระยะที่ 3 ของการวิจัย คือระยะเขียนรายงานการวิจัย ผู้วิจัยปรับเสริม แก้ไข จัดเกลาการเขียนที่ยังบกพร่องให้มีความคิดรวบยอดที่แน่นอน กระจับ ชัดเจน เข้าใจง่าย จนกระทั่งได้รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ ซึ่งสามารถเขียนเป็นภาพที่ต่อเนื่องให้ความเป็นพลวัตรและความเป็นกระบวนการของการดำเนินการวิจัยได้ ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 กระบวนการดำเนินการวิจัย